

SINFÓNÍUHLJÓMSVEIT
ÍSLANDS

Kissin og Ashkenazy

1. og 2. október 2014

MENNTA- OG
MENNINGARMÁLARÁÐUNEYTIÐ

Reykjavíkurborg

Vinsamlegast hafið slökkt á farsímum meðan á tónleikum stendur.

Tónleikagestir eru beðnir um að klappa aðeins í lok tónverka.

Áætluð timalengd verka:

Sinfónía: 40'00''

Píanókoncert: 35'00''

Aðalstyrktaraðili:

GAMMA

@icelandsymphony #sinfo14 www.sinfonia.is

Kissin og Ashkenazy

Tónleikar í Eldborg 1. og 2. október 2014 » 19:30

Vladimir Ashkenazy hljómsveitarstjóri

Evgeny Kissin einleikari

Johannes Brahms

Sinfónía nr. 3 í F-dúr op. 90 (1883)

Allegro con brio

Andante

Poco allegretto

Allegro

Hlé

Sergej Rakhmaninov

Píanókonsert nr. 2 í c-moll op. 18 (1901)

Moderato

Adagio sostenuto

Allegro scherzando

Vladimir Ashkenazy

hljómsveitarstjóri

Vladimir Ashkenazy er óumdeilanlega frægastur íslenskra ríkisborgara í klassíska tónlistarheiminum. Í ríflega hálfra öld hefur hann verið í hópi fremstu hljóðfæraleikara, eða allt frá því hann komst á verðlaunapall í þremur virtustu tónlistarkeppnum heims – hann hlaut önnur verðlaun í Chopinkeppninni í Varsjá árið 1955 og fyrstu verðlaun bæði í Queen Elisabeth-keppninni í Brüssel 1956 og Tsjajkovskíj-keppninni í Moskvu 1962.

Ashkenazy á að baki glæsilegan feril í hljóðverinu. Hann hefur hljóðritað flest höfuðverk píanóbókmenntanna og meðal nýlegra hljómdiska hans eru sjaldheyrð einleiksverk eftir Rakhmanínov og *Diabelli*-tilbrigði Beethovens. Ashkenazy hefur hlotið sex Grammy-verðlaun, m.a. sem besti einleikari með hljómsveit (píanókonsertar Beethovens með Georg Solti, 1974), fyrir bestu kammerhljóðritun (fiðlusónötur Beethovens með Itzhak Perlman, 1979), og besta einleiksdisk (prelúdíur og fúgur Shostakovitsj, 2000).

Undanfarna áratugi hefur orðstír Ashkenazys sem hljómsveitarstjóra vaxið stöðugt, allt frá því að hann steig sín fyrstu skref á þeirri braut með Sinfóníuhljómsveit Íslands árið 1972. Hann hefur verið aðalstjórnandi hjá virtum hljómsveitum á borð við Konunglegu filharmóníusveitina í London og Tékknesku filharmóníusveitina. Árið 2009 tók Ashkenazy við stöðu aðalhljómsveitarstjóra Sinfóníuhljómsveitarinnar í Sidney í Ástralíu, en hann hefur auk þess starfað með flestum frægustu hljómsveitum heims sem gestastjórnandi.

Vladimir Ashkenazy er heiðursstjórnandi Sinfóníuhljómsveitar Íslands og hefur undanfarin ár stjórnað henni í meistaraverkum tónbókmenntanna, meðal annars *Stríðssálmessu* Brittnens, 9. sinfóníu Mahlers og *Missa solemnis* eftir Beethoven. Ashkenazy stýrði 1. sinfóníu Brahms á tónleikum hljómsveitarinnar síðastliðið vor og er áformað að úr verði „Brahms-hringur“. Á næstu tveimur starfsárum mun hann einnig stjórna sinfóníum nr. 2 og 4.

Evgeny Kissin

einleikari

Evgeny Kissin fæddist í Moskvu árið 1971 og undraverðir hæfileikar hans komu snemma í ljós. Hann hóf nám sex ára gamall við Gnëssin-tónlistarskólann þar sem Anna Kantor var kennari hans. Tíu ára lék Kissin píanókonsert í fyrsta sinn með sífóníuhljómsveit og ári síðar hélt hann einleikstónleika í Moskvu. Árið 1984, þá tólf ára gamall, hljóðritaði Kissin báða píanókonserta Chopins með Fílharmóníuhljómsveitinni í Moskvu og sú útgáfa varð til þess að vekja á honum eftirtekt á Vesturlöndum. Hann kom fyrst fram í Vestur-Evrópu árið 1987 og ári síðar lék hann á nýárstónleikum Fílharmóníuhljómsveitarinnar í Berlín, undir stjórn Herberts von Karajan, á tónleikum sem sjónvarpað var um allan heim.

Kissin er án efa einn virtasti píanóleikari samtímans. Hann hefur leikið undir stjórn allra helstu hljómsveitarstjóra heims, m.a. Claudio Abbado, Daniel Barenboim, Mariss Jansons, Riccardo Muti og Seiji Ozawa. Þá hefur hann flutt kammertónlist ásamt Mörthu Argerich, Thomas Quasthoff, James Levine, og fleirum. Kissin var árið 1992 heiðursgestur við afhendingu Grammy-verðlaunanna þar sem hann lék í beinni sjónvarpsútsendingu, og var fyrsti píanistinn til að halda einleikstónleika á Proms-tónlistarhátíðinni í Lundúnum árið 1997.

Kissin hefur hlotið öll helstu verðlaun sem veitt eru í heimi klassískrar tónlistar, m.a. Grammy-verðlaun 2006 fyrir einleiksdisk og aftur 2010 fyrir disk með einleikskonsertum, sem einmitt var hljóðritun á píanókonsertum Rakhmanínovs ásamt Vladimir Ashkenazy. Kissin hefur einu sinni áður leikið á Íslandi, einleikstónleika í Háskólabíói á Listahátíð í Reykjavík 1996.

Johannes Brahms

Sinfónía nr. 3

Þeir Johannes Brahms (1833–1897) og Richard Wagner voru andstæðir pólar í þýskri tónsköpun á síðari hluta 19. aldar. Wagner samdi viðamiklar óperur sem voru gegnsýrðar af krómantik og voru að mörgu leyti framsæknar hvað tónmál og hljómfæri snerti. Brahms var aftur á móti „klassíker“ að því leyti að hann hélt sig að mestu við þær gerðir hljóðfæratónlistar sem Beethoven hafði iðkað – sinfóníur og kammertónlist – og sömu form.

Deilurnar milli áhængenda Brahms og Wagners tóku á sig ýmsar myndir. Þegar þriðja sinfónía Brahms var frumflutt í Vínarborg í desember 1883 fjölmenntu Wagneristar á tónleikana og hugðust taka dræmt í það sem á boðstólum var, en nærvera þeirra gerði aðáendur tónskáldins aðeins enn ákafari í að hylla meistarann. Þegar upp var staðið voru viðtökurnar einhverjar þær bestu sem tónskáldið hafði nokkru sinni hlotið. Sjálfum þótti Brahms viðtökurnar jaðra við að vera óverðskuldaðar. Þó urðu þær til að hvetja hann til smíði nýrrar sinfóníu, þeirrar fjórðu og síðustu, sem hann hóf að semja ári síðar.

Tónlistin á Íslandi

Sinfóníuhljómsveit Íslands flytur nú þriðju sinfóníu Brahms í 14. sinn. Það var enski hljómsveitarstjórinn Eugene Goosens sem fyrstur stýrði flutningi verksins hérlendis, í Þjóðleikhúsinu árið 1954. Raunar liðu ekki nema nokkrir mánuðir þar til hljómsveitin lék hana á ný, undir stjórn Olavs Kielland. Meðal annarra sem hafa mundað sprotann eru Igor Buketoff (1964), Eduard Fischer (1973), Karsten Andersen (1976) og Hannu Lintu (1997). Síðast lék SÍ sinfóníuna í Háskólabíói árið 2006 undir stjórn Rumons Gamba.

Þótt þriðja sinfónían sé sú stysta af sinfóníum tónskáldsins er hún síður en svo léttvæg. Fyrsti þáttur er byggður á þriggja tóna hendingu, F-As-F, sem hljómar hvað eftir annað bæði sem stef og sem undirstaða hljómagangsins. Þessi tónaröð var svar Brahms við öðru stafi sem aldavinur hans, fiðluleikarinn Joseph Joachim, hafði eitt sinn samið: F-A-E. Það táknaði samkvæmt Joachim *frei aber einsam* (frjáls en einmana), en piparsveinninn Brahms svaraði á móti: *frei aber froh* (frjáls en glaður).

Tónlistin er margræð allt frá fyrsta takti og margar spurningar vakna um leið og leikurinn hefst. Strax í öðrum takti rekast á F-dúr og f-moll með óvæntri hörku. Upphafshljómarnir í blásurunum eru í moll, en strengirnir svara með því að snúa stefinu á hvolf, og þannig breytist það í dúr. Tvíræðni og óvissa

leynast í hverjum takti í þessum annars tígulega og upphafna kafla.

Brahms kaus að nota ekki *scherzo* eða hraðan dansþátt í verkinu, heldur eru miðkaflarnir báðir hægir. Annar þáttur er ljúfur og innilegur, og hér eru blásarar í forgrunni. Upphafsstefið er leikið af klarínettum og fagottum, en lágfiðlur og selló bergmála lok hvernar hendingar. Þriðji kafli er þokkafullur en um leið tregablandinn. Hér fá strengirnir uppreisn æru, ekki síst sellóin sem leika tilfinningaþrungið upphafsstefið. Lokapátturinn er ákafur og dramatískur. Hann hefst í moll, með ísmeygilegum línunum sem leiknar eru ofurveikt og hvíslandi (*sotto voce*). Jafnvel þegar tónlistin verður ákafari tekst henni ekki að hrista af sér fjötra moll-tóntegundarinnar. Það er ekki fyrr en í lokatöktunum að síðasta ítrekun upphafsstefsins færir okkur áleiðis í átt að yndisfögru niðurlaginu – í glitrandi dúr.

Sergej Rakhmanínov

Píanókonsert nr. 2

Árið 1897 hafði Sergei Rakhmanínov (1873–1943) heiminn í hendi sér. Hann var tuttugu og fjögurra ára gamall og á þeim sex árum sem liðin voru frá því að hann brautskráðist með láði frá Tónlistarháskólanum í Sankti Pétursborg hafði hann getið sér orð sem einn efnilegasti ungi tónlistarmaður Rússlands, hvort sem var sem tónskáld eða píanóleikari. En í mars þetta sama ár var fyrsta sífónía hans var frumflutt í Moskvu og tónleikarnir tókust vægast sagt hörmulega. Hljómsveitin var illa æfð og sagt var að hljómsveitarstjórinn, tónskáldið Alexander Glazunoff, hafi verið kófdrukinn þegar hann steig á pallinn. Rakhmanínov var í tónleikasalnum en flýði burt áður en verk hans var á enda. Gagnrýnendur létu skömmunum rigna yfir varnarlausan höfundinn; tónskáldið César Cui sagði verkið helst hafa líkst „prógrammsífóníu um tíu plágur Egyptalands“.

Það gerði skellinn enn harkalegri að Rakhmanínov hafði fram til þessa notið mikillar velgengni. Nú lagðist hann í þunglyndi, kenndi sjálfum sér um allt sem úrskaiðis hafði farið og gaf tónsmíðar upp á bátinn. Vinir Rakhmanínovs áttu bággt með að horfa upp á þrautagöngu hans og þegar öll sund virtust lokuð pöntuðu þeir handa honum tíma hjá taugasálfræðingnum Nikolai Dahl, sem var sérfræðingur í dáleiðslu. Undir handleiðslu læknisins tók Rakhmanínov skjótum framförum. Hann átti hægara með svefn, matarlystin jókst, en það sem mest var um vert – hann fékk aftur löngun til að semja tónlist. Efst í huga hans var að semja píanókonsert og hann sagði frá því að Dahl hafi endurtekið sömu setninguna aftur og aftur í meðferðinni: „Nú munt þú byrja að semja konsertinn þinn ... þú munt semja hratt og örugglega ... konsertinn verður meistaraverk.“ „Þetta var alltaf sama orðarunan,“ sagði tónskáldið síðar. „Og þótt það hljómi ótrúlega varð hún í raun til þess að hjálpa mér af stað. Ég hóf að semja konsertinn strax þetta sama sumar – hugmyndirnar bókstaflega hrönnuðust upp.“

Tónlistin á Íslandi

Fimmtán einleikarar hafa spreytt sig á öðrum píanókonserti Rakhmanínovs með SÍ fram til þessa. Fyrst til að leika verkið á Íslandi var Tatjana Kravtchenko, í Þjóðleikhúsinu 1953. Meðal annarra einleikara má nefna Rögnvald Sigurjónsson (1957, 1971 og 1979), Þorstein Gauta Sigurðsson (1978 og 1992), Cecile Licad (1986), Dmitri Alexeév (1987), Richard Simm (1997) og Lukás Vondráček og Lev Vinocour (báðir 2003). Síðast hljómaði konsertinn í flutningi SÍ í Háskólabíói árið 2009, og þá lék Olga Kern einleikshlutverkið.

Í desember 1900 voru annar og þriðji þáttur konsertsins frumfluttir í Moskvu, við mikinn fögnuð áheyrenda, og vorið 1901 var fyrsti þátturinn einnig fullgerður. Rakhmanínov frumflutti konsertinn í heild í nóvember sama ár og varla kemur á óvart að hann skuli hafa tileinkað verkið Dahl. Tónlistin er kraftmikil og ólgandi, en um leið tregafull og angurvær. Hafi Rakhmanínov einhvern tímann tekist að sameina alla þessa eiginleika í hárréttum hlutföllum hlýtur það að vera í þessu verki, því konsertinn er vinsælastur þeirra fjögurra sem hann samdi um ævina og að líkindum mest leikni píanókonsert 20. aldarinnar.

Þó gætir Rakhmanínov þess að gefa ekki of mikið upp strax í upphafi. Konsertinn hefst ofurveikt, á brotnum hljómunum í píanóinu sem hljóma eins og upphitun fyrir það sem á eftir kemur. Þegar tregablandin laglínar heyrast fyrst er hún leikin af fiðlum meðan píanistinn bregður sér í hlutverk undirleikarans. Brátt kemst þó á jafnræði með hljómsveit og sólista sem ýmist leikur kraftmikla hljóma eða undurfagar laglínur með safaríkum undirleik. Annar kaflinn er blíður og ljóðrænn og hefst með stefi í flautu og klarínettu sem síðan er þróað áfram í píanói og strengjum. Síðasti þátturinn er hraður og einleikarinn sprettur fram með miklu skalaflári sem smám saman tekur á sig fastari mynd og verður að stefi. Laglínurnar og stefin þjóta hjá í þessum tápmikla kafla; sum staldra við lengur en önnur og jafnvel hæglát angurværðin snýr aftur þegar minnst varir.

Árni Heimir Ingólfsson

Hljómsveit á tónleikum

1. og 2. október 2014

1. FIÐLA

Nicola Lolli
Sigrún Eðvaldsdóttir
Sif Margrét Tulinius
Una Sveinbjarnardóttir
Andrzej Kleina
Rósa Guðmundsdóttir
Lin Wei
Hildigunnur Halldórsdóttir
Zbigniew Dubik
Ágústa María Jónsdóttir
Mark Reedman
Bryndís Pálsdóttir
Júlíana Elín Kjartansdóttir
Laufey Sigurðardóttir

2. FIÐLA

Gunnhildur Daðadóttir
Helga Þóra Björgvinsdóttir
Þórdís Stross
Margrét Þorsteinsdóttir
Sigurlaug Eðvaldsdóttir
Dóra Björgvinsdóttir
Roland Hartwell
Laufey Jensdóttir
Kristján Matthíasson
Geirþrúður Ása Guðjónsdóttir
Ingrid Karlsdóttir
Greta Guðnadóttir

VÍÓLA

Þórunn Ósk Marinósdóttir
Svava Bernharðsdóttir
Guðrún Þórarinsdóttir
Kathryn Harrison
Eyjólfur Alfreðsson
Stefanía Ólafsdóttir
Guðrún Hrund Harðardóttir
Móeiður Anna Sigurðardóttir
Jónína Auður Hilmarsdóttir
Sarah Buckley

SELLÓ

Sigurgeir Agnarsson
Hrafnkell Orri Egilsson
Margrét Árnadóttir
Bryndís Björgvinsdóttir
Inga Rós Ingólfssdóttir
Auður Ingvadóttir
Lovísa Fjeldsted
Júlía Mogensen

BASSI

Hávarður Tryggvason
Páll Hannesson
Dean Ferrell
Jóhannes Georgsson
Richard Korn
Þórir Jóhannsson

FLAUTA

Hallfríður Ólafsdóttir
Martial Nardeau

ÓBÓ

Daði Kolbeinsson
Matthias Nardeau

KLARÍNETT

Arngunnur Árnadóttir
Rúnar Óskarsson

FAGOTT

Michael Kaulartz
Brjánn Ingason
Rúnar Vilbergsson

HORN

Joseph Ognibene
Emil Friðfinnsson
Stefán Jón Bernharðsson
Lilja Valdimarsdóttir

TROMPET

Eiríkur Örn Pálsson
Ásgeir Steingrímsson

BÁSÚNA

Oddur Björnsson
Sigurður Þorbergsson
David Bobroff, bassabásúna

TÚBA

Nimrod Ron

PÁKUR

Eggert Pálsson

SLAGVERK

Steeff van Oosterhout
Frank Aarnink

Anna Kristín Einarsdóttir framkvæmdastjóri
Árni Heimir Ingólfsson listrænn ráðgjafi
Margrét Sigurðsson fjármálafulltrúi
Grimur Grímsson sviðsstjóri

Anna Sigurbjörnsdóttir tónleikastjóri
Hjördís Ástráðsdóttir fræðslustjóri
Margrét Ása Jóhannsdóttir nótna- og skjalavörðug
Sigþór J. Guðmundsson sviðsstjóri

Margrét Ragnarsdóttir markaðs- og kynningarstjóri
Greipur Gíslason verkefnastjóri
Una Eyþórsdóttir mannaútsjóri
Monika Abendroth umsjónarmaður

PANTAÐU FYRIR TÓNLEIKA

Er ekki tilvalið að gæða sér á gómsætu smurbrauði í hléi eða eftir tónleika? Það getur þú gert ef þú pantar áður en tónleikarnir hefjast. Maturinn bíður svo tilbúinn eftir þér.

Ekki er hægt að panta brauð úr eldhúsinu eftir að tónleikum lýkur.

Talaðu við þjónana okkar í Hörpu og þeir taka niður pöntunina þína.

smurstöðin

Baksviðs með Sinfóníuhljómsveit Íslands

Mæðgurnar Inga Rós Ingólfssdóttir og Guðrún Hrund Harðardóttir eru samstíga í tónlistinni.

Guðrún Hrund: Maður hefur verið viðloðandi sveitina alla tíð. Í Háskólabíói fékk ég að vera í fatahenginu og hljóp svo inn á svið sem blómadama. **Inga Rós:** Einmitt, það veitti þér auðvitað innsýn í þennan heim mjög snemma. **Guðrún Hrund:** Já, þetta var dýrmætt.

Þekktar tónlistarfjölskyldur eru þó nokkrar í tónlistarsögunni, bæði þegar kemur að tónskáldum og flytjendum. Í því sem stundum er kallað sígild tónlist er Bach fjölskyldan án ef þekktasta dæmið en tónlist Johanns Sebastian Bach er reglulega að finna í efnisskrá Sinfóníuhljómsveitar Íslands.

Ef tónlistarfjölskyldur fyrirfinnast á Íslandi þá tilheyrja þær Inga Rós Ingólfssdóttir og Guðrún Hrund Harðardóttir svo sannarlega einni slíkri og báðar þekkja þær vel til verka meistara Bach.

Þær mæðgur eiga strengina sameiginlega, strjúka strengi sellósins og víólunnar sem líkt og fæðmast bæði í tónhæð og hljómi. Í góðu sinfónísku tónverki er engin rödd mikilvægari en önnur og í bestu tónverkunum finnst hlustandanum jafnvel að ekki sé hægt að hnika til einum einasta tóni, svo fullkominn er tónheimurinn.

GAMMA er aðalstyrktaraðili Sinfóníuhljómsveitar Íslands. Við erum stolt af samstarfi okkar við hljómsveitina og ánægð með að geta tekið höndum saman með ástríðufullu fagfólki um þetta mikilvæga starf.

GAMMA

www.gamma.is